

בנוסף יצאנו אל ערים ועיירות נוספות באיטליה בהם התנוססו בעבר קהילות יהודיות לתפארת, כמו פירנצה, ליורנו, ועוד, מקומות מופלאים בהם הסתובבו חכמי תורה וענקי רוח, שהשפעתם על התרבות היהודית ועל עם הספר גדולה לאין ערוך. אודותם נרחיב אי"ה במאמרים הבאים.

בית כנסת ומערות קבורה

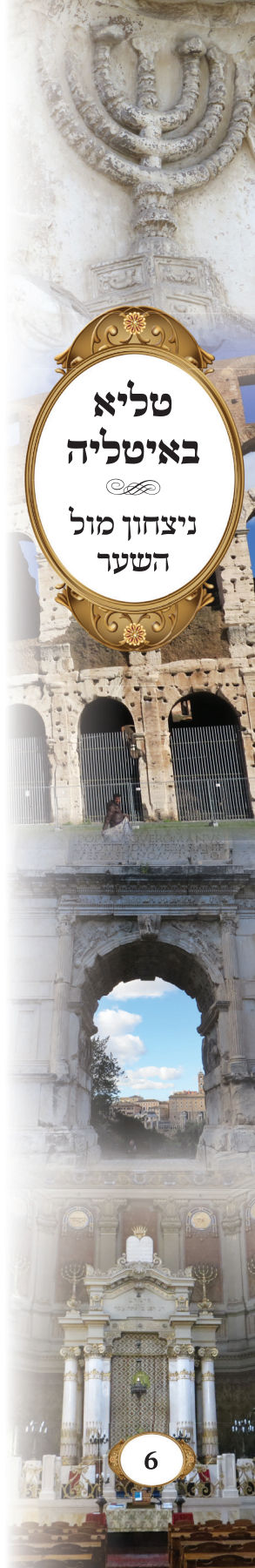
ראשיתה של הקהילה היהודית ברומא מתוארכת לשנת ג"א תקצ"ט, היא תקופת החשמונאים בארץ ישראל, כאשר משלחת השלטון ביהודה באה לרומא על מנת לכונן קשרים כלכליים עם הרפובליקה הרומית. המשלחות הולידו שיתוף פעולה, ויהודים - ברובם סוחרים - החלו פוקדים את נמלי רומא, כשחלקם מתיישבים בעיר באופן קבוע.

עדות מובהקת לחיים יהודיים ברומא וסביבותיה כבר בתקופה שקודם החורבן, ניתן למצוא בשרידיו של בית הכנסת העתיק בעיירה אוסטיה הסמוכה לרומא. אוסטיה הייתה בעבר עיר הנמל החשובה של האימפריה הרומית, כשבתקופותיה הטובות התגוררו בה רבבות תושבים. כיום זו עיירה קטנה וציורית, שעיקר גאזותה על שרידי העתיקות המצויות בסביבתה ברדיוס נרחב, כאשר בשנת תשכ"א נוספו לאוצרותיה הארכיאולוגיים שרידים של בית כנסת קדום שנשתמרו היטב משך למעלה מזאלפיים שנה.

חורבותיו של בית הכנסת העתיק, שסגנונו תואם את האדריכלות בתקופת קלאודיוס-קיסר עוד הרבה קודם החורבן, נמצאות על אם הדרך בשולי הכביש הראשי המוביל מנמל התעופה "פיומיצינו" המרוחק מרומא כ- 25 ק"מ. על כותרי עמודיו של בית הכנסת מצויים תבליטים, ובהם

שרידי ביהכנ"ס העתיק באוסטיה

מנורה בת שבעה קנים, וציורי אתרוג, לולב, ושופר. כמו כן נמצאו בו שלשה עמודים קטנים ומעליהם תיבת אבן קטנה, שיש הרואים בה את ה'תיבה' האמורה בחז"ל המיועדת לספר התורה. כתובת ביוונית ובה הקדשה ל'טיבוטיון' - היא 'תיבה' בניב יווני קדום, של אדם בשם 'יוסטוס' המיועדת ל'תורה הקדושה', שנמצאה בסמוך, מאששת את ההשערה כי אכן מדובר בתיבה. לצד בית הכנסת ישנו אולם גדול נוסף, ולצידו מטבח עם שרידי אביזרים עתיקים ותנור שיועד ככל הנראה ל'אפיית מצות'. בסמוך לפתח בית הכנסת נמצאה באר קטנה ומסתבר כי היא שימשה לנטילת ידיים.

טליא באיטליה ניצחון מול השער

פרט נוסף ומעניין מאוד הוא, שבית הכנסת אינו פונה לכיוון ירושלים, כי אם לכיוון דרום מערב, זאת למרות שאין כל פקפוק בייעודו של המבנה. החוקרים מבקשים להשתמש בעובדה זו כהוכחה נוספת לגילו המוקדם של בית הכנסת, ולתלות את התופעה בכך שקודם החורבן לא נהגו להתפלל לצד ירושלים, אולם זהו כבר פולמוס הלכתי בפני עצמו וודאי שלא ניתן להסיק מכך מסקנות. עם זאת, גם אם אכן נהגו כבר אז להתפלל לכיוון ירושלים, לא מן הנמנע לומר כי הגורם לכך הוא פשוט חוסר התמצאותם של יהודי המקום בהלכות אלו, מה גם שלא היו בהם רבנים או תלמידי חכמים ובסך הכל היו אלו סוחרים פשוטים שנשתקעו בעיר לרגלי מסחרם. כך או כך, אין עוררין על כך שמדובר כאן באחד מבתי הכנסת העתיקים בעולם, אם לא העתיק ביותר, והוא מעביר פריסת שלום מיהודים קדומים אלו.

מלבד בית הכנסת העתיק באוסטיה, קיימות עדויות אותנטיות נוספות לחיים יהודיים ברומא, בדמות ה"קטקומבות" - אלו הן מערות קבורה עתיקות יומין, שעל פתחי כוכיהן צוירו תבליטים שונים של מנורות, לצד מוטיבים יהודיים נוספים, כמו לולב ושופר. גם שמות של יהודים לצד

סימטה באוסטיה העתיקה